

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ

Актуальність проблеми. Проблема релігійної свідомості людини може бути віднесена до розряду «вічних» філософських проблем, які ніколи не знімалися і не можуть бути зняті з порядку денного людства. Світогляд людини оновлюється в ході історії, оскільки постійно змінюється людина, умови і зміст її життя, її цілі, ідеали і перспективи. В кожному епоху ця проблема зберігає своє фундаментальне значення і, входячи до складу всіх значущих філософських систем, означає не просте продовження визначеної традиції, але виявлення мінливих аспектів її історичних перспектив людського буття.

Мета. Зрозуміти проблеми Особливостей релігійного світогляду.

Виклад основного матеріалу. Виникнення релігії є логічним наслідком еволюції і формування світоглядної свідомості людини, яка вже не задовольняється спостереженням того, що її безпосередньо оточує - земним світом. Вона прагне пізнати глибинну сутність речей, відшукати «начало всіх начал», субстанцію, здатну все утворити. Із міфологічних часів таке прагнення зумовлює подвоєння світу на земний, природний (посейбичний) і неземний, надприродний (потойбічний). Саме у надприродному, «нагірному» світі, згідно з релігійними уявленнями, утаємничені найістотніші загадки світу - його творення, джерела розвитку в найрізноманітніших формах, сенс людського існування тощо. Основні постулати релігійного світогляду - ідея божественного першотворення, всесилля вищого начала.

Важливим джерелом формування релігії був пошук людиною відповіді на питання життя і смерті. Людина не могла змиритися з думкою про свою скінченність, плакала надію на життя після смерті, мріяла про спасіння. Релігія проголосила людині можливість такого спасіння, вказала шлях до нього. Хоча у різних історичних типах релігії (християнство, буддизм, іслам) цей шлях тлумачиться по-різному, сутність його незмінна - послух щодо настанов вищого порядку, слухняність, підпорядкованість волі Божій.

Релігійна форма світогляду, витюки якої коріняться у попередніх формах світосприйняття і світорозуміння, відбиває не просто віру в існування надприродної сфери, яка визначає все суще. Така віра характерна для перших, незрілих форм релігійного світогляду. Розвинута його форма відображає прагнення людини до безпосереднього зв'язку з Абсолютом - Богом. А термін «релігія» означає не лише благочестя, набожність, а і зв'язок, взаємини людини з Богом через вшанування та поклоніння йому, а також між-людське єднання на основі божественних настанов.

Релігія - духовний феномен, який виражає віру людини в існування надприродного начала і є для неї засобом спілкування з ним, входження в нього.

Релігія як особливий тип світогляду виникає з посиленням у людському житті уваги до духовних проблем: щастя, добра і зла, справедливості, совісті тощо. Розмірковуючи про них, люди природно шукали їх джерела у «вищих матеріях». Так, згідно з Біблією, закони людської духовно освяченої поведінки продиктовані Мойсеєм Богом і записані на скрижалях (Старий Завіт) або виголошені Ісусом у своїй Нагірній промові (Новий Завіт). У священній книзі мусульман Корані містяться настанови Аллаха щодо відповідальності кожної людини перед Богом, що повинно забезпечити праведне життя і подолання існуючої в суспільстві несправедливості.

У філософській доктрині, етиці, системі обрядів релігія пояснює значення головної цінності - сенсу життя; формулює належні норми поведінки; дає підстави для спротиву всьому неправедному; сприяє облагородженню поведінки особистості. Релігійний світогляд здійснює космологію, людського буття - вихід людини за межі вузько-земного, соціально інтегрованого існування у сферу єдиної «духовної батьківщини».

Релігійний світогляд - форма суспільної свідомості, згідно з якою світ є породженням вищого понадприродного творця - Бога.

Центральна проблема релігійного світосприйняття - доля людини, можливість її «спасіння», існування в системі «земний (чуттєвий) світ - світ небесний, нагірний (по-надприродний)».

Релігійний світогляд спирається не на знання і логічні наукові аргументи, хоч у сучасних релігійних вченнях, зокрема в неотомізмі, це широко використовується («принцип гармонії науки і релігії»), а на віру, надприродне (трансцендентне), що обґрунтовується релігійною догматикою. Це забезпечує усталеність релігійно-світоглядних настанов і віровчень, які мають тисячолітню історію. Сприяє релігія і солідарності віруючих: священні ідеали, що відтворюються постійними обрядами, забезпечують певну соборність індивідів. Виконуючи компенсативну терапевтичну (морально - «лікувальну»), комунікативну функції, релігія сприяє безконфліктному зв'язку, певній злагоді, солідарності конфесійних груп, етносів. Її ритуали істотно збагачують палітру людського мистецтва (живопис, музика, скульптура, архітектура, література тощо).

Серйозною науковою проблемою є співвіднесення міфологічного і релігійного світоглядів. У пошуках відповіді на це питання деякі вчені, зокрема американець Едуард-Бернетт Тейлор (1832-1917), стверджують, що основою міфології є примітивний аніматичний світогляд, з якого релігія черпає свій зміст, а тому без міфології сутність її походження не зрозуміти. Інший американський вчений К. Бринтон, вважає, що не релігія походить із міфології, а міфологія породжується релігією. Ще одна точка зору (культуролог Ф. Джевонс) полягає в тому, що міф взагалі не можна вважати джерелом релігії, оскільки він - «первісна філософія, наука, а частково - художній вимисел». Розрізняючи міфологію і релігію німецький філософ і психолог Вільгельм Вундт (1832-1920) писав, що релігія існує лише там, де є віра у богів, а міфологія, крім цього, охоплює віру в духів, демонів, душі людей і тварин. Згідно з цією точкою зору тривалий час свідомість людей не була релігійною.

Між міфологією і релігією існує тисний зв'язок, але їх джерела різні. Коріння міфології - елементарна потреба людського розуму в розумінні та поясненні навколишньої дійсності. Однак міфотворча діяльність людського розуму може бути повністю позбавлена релігійності, про що свідчать міфи аборигенів Австралії, мешканців Океанії, примітивних народів Африки й Америки. Найелементарніші з них відповідають на прості природні запитання: чому ворон чорний, чому кажан погано бачить удень, чому ведмідь позбавлений хвоста тощо. Та коли засобами міфів почали пояснювати явища духовного і соціального життя, звичаї, норми поведінки, родоплемінні відносини, у них почали багато уваги приділяти вірі в богів, сакралізації (освячення) встановлених соціальних норм, приписів, заборон. Фантастичні образи, в яких на перших порах вбачалося втілення таємничих сил природи, з часом стали доповнювати припущеннями про існування надприродних вищих сил. Це дає підстави для висновків, що міфи, які, хоч і поставляють матеріал для релігійних вірувань, не є безпосереднім елементом релігії. Вони є творами народної фантазії, які виникають на ранніх стадіях розвитку людства і наївно пояснюють факти реального світу. Народжуються вони з його природної цікавості, на основі трудового досвіду, із розширенням і збагаченням якого, з розвитком матеріального і духовного виробництва розширюється сфера, ускладнюється зміст міфологічної фантазії.

Попри різні коріння, міфологія і релігія мають спільний стрижень - узагальнювальні уявлення, фантазію. Міфи напрочуд живучі, у деяких народів, особливо в Давній Греції, розвиток міфологічної фантазії привів до того, що мало філософських, навіть атеїстичних, ідей набуло міфологічних ознак. Однак деякі релігії, наприклад конфуціанство, зовсім позбавлені міфологічної основи. Релігійний світогляд, як і будь-який інший, не є однорідним, адже існують егоцентричні, соціо центричні і космо центричні релігійні системи (залежать від того, де вбачається центр витюки релігійних поглядів - в індивіді, суспільстві чи Космосі). Окремі релігійні школи (буддизм) не визнають існування Бога, вчать, що людина безпосередньо пов'язана із космічними першоджерелами. Соціально-духовні настанови релігії і віри нерідко втілюються у свідомість і поведінку людей поза межами церков і конфесій (протестантизм). Релігійний світогляд впливає на людей неоднозначно: він здатний їх об'єднувати або роз'єднувати (релігійні війни і конфлікти), може сприяти формуванню гуманних моральних норм поведінки, та, набувши фанатичних форм, час від часу породжує релігійний екстремізм.

Дотепер зберегли свою актуальність дискусії щодо співвідношення знання, науки, віри і релігії. Зокрема, знову на порядку денному постала теза про можливість раціонального обґрунтування релігійних догматів. З цього приводу чи не найрадикальнішим є висловлювання відомого фізика

С. Хокінга: «Віра в правоту теорії Всесвіту, що розширюється, і «Великого Вибуху» не суперечить вірі в Бога-творця, але вказує межі часу, протягом якого він мав упоратися із своїм завданням». Російський вчений В. Казютинський зауважує, що та доцільність, яка виявляє себе в природі, може бути інтерпретована як прояв «розумного задуму», підпорядкованого певним трансцендентальним свідомим цілям.

Висновок. Отже, впродовж тисячоліть виникали, взаємодіяли, змінювали один одного різні види дофілософського світогляду - магійний, міфологічний, релігійний. Вони розвивалися разом з еволюцією людства, ускладнювалися і видозмінювалися одночасно з

аналогічними процесами в людських спільнотах, відображали розвиток свідомості людини, накопичення знань, насамперед наукових, про навколишній світ.

Розвиток світоглядної свідомості знайшов своє природне завершення і оформлення у філософському світогляді.

Список використаних джерел

1. Жаловага А.С. – доктор філософії, ректор Українського гуманітарного інституту. http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20643/13_Galovaga.pdf?sequence=1
2. Кислюк К. В. Релігієзнавство: [підручник для студентів вузів] / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. – [5-е вид., виправ. і доп.]. – К. : Народ. укр. академія, 2007. – С. 425–464.
3. Наставлення до життя // Українська мала енциклопедія : 16 кн : у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Буенос-Айрес, 1962. – Т. 5, кн. IX : Літери На – Ол. – С. 1090-1091. – 1000 екз.
4. Трактат з історії релігій / Мірча Еліаде ; пер. [з фр.] О. Панича. – Київ : Дух і літера, 2016. – 518 с.
5. Українська Релігієзнавча Енциклопедія <https://ure-online.info/>